

Закључци са Завршне конференције Програма реформе средњег стручног образовања

Развој наставних програма, имплементација и праћење

Кроз дискусију група је дошла до неколико закључака и предлога:

- Неопходна је ревизија огледних програма са правом модуларизацијом (осам огледних програма развијених током друге фазе пројекта, програма развијених у оквиру прве фазе пројекта и програма започетих пре почетка реализације пројекта) и њиховог јасног дефинисања.
- Препоручено је да се за школе које буду уписивале огледне профиле планирају и организују свеобухватне и добре обуке наставника за имплементацију огледа. Ове обуке требало би да се базирају на три основне теме: како планирати наставу према програму који је заснован на исходима, производња наставних материјала и оцењивање. С обзиром на то да је неопходно да цео школски колектив прође обуке, постоје две могућности: једна је системска (да се програми обуке предложе и акредитују у оквиру Центра за стручно усавршавање наставника у оквиру Завода), друга несистемска (интерне обуке које, би као и до сада, реализовали запослени у Заводу, Програма и други стручњаци).
- С обзиром на то да за огледне програме нема уџбеника већ постоји само препоручена литература, дат је предлог да се производња наставних материјала подигне на један виши ниво што би могло да се учини кроз системско решење – укључивањем људи из Центра за развој наставних програма и уџбеника.
- Када је реч о вредновању процеса имплементација и самог програма, предлог је да се настави започета обука педагошких саветника и да се прошири и на остале школске управе.
- Законодавац би требало да препозна израз `модул`, да би се у будућности избегле ситуације попут оне из 2006. године, када су четири огледна профила прошла под тим називом, а друга четири нису, него су модули названи стручним предметима, што ствара термилошку конфузију.
- Како је циљ огледа њихов прелазак у систем, наглашено је да треба обратити посебну пажњу на финансирање, јер број ученика у разредима у којима се ради по новим програмима не би требало да пређе 24, а цео колектив би требало да буде припремљен да држи наставу према огледним програмима заснованим на исходима. Исто тако, школе би требало да буду у потпуности технолошки опремљене за реализацију огледних програма, а уколико нису, требало би да постоји чврста веза и сарадња са локалним предузећима у којима би могла да се организује практична настава.
- Посебно је истакнуто да би наставни план и програм требало да буде флексибилан за увођење нових, иновативних садржаја и да прати дешавања на тржишту рада, јер је период од неколико година, на колико се сада ради ревизија, сувише дугачак да би се испратиле све технолошке, економске и друге промене.

Развој људских ресурса

Циљ радионице је био да донесе препоруке које су проистекле из искуства рада са наставницима и директорима у оквиру пројекта:

- Развој људских ресурса је важан, пре свега када је реч о наставницима (јер су директно укључени у све промене) и директорима (положај школе се мења и са децентрализацијом друштва школе ће имати посебну улогу). Зато је неопходно усавршавање и дорађивање система стручног усавршавања, и поправљање онога што је до сада уочено као недостатак.
- Имајући у виду да у стручним школама стручне предмете предају углавном наставници који су завршили техничке факултете и који немају методичка, педагошка знања - предлог је да се успостави систем обуке за будуће наставнике пре него што се запосле, али и касније, током рада.

- Обука наставника мора се модернизовати увођењем нових облика учења (учења на даљину, учења путем интернета и слично) што до сада није била пракса. Осим тога, требало би увести флексибилност – и када је реч о дужини трајања обука и прилагођености циљној групи. За добру обуку наставника потребно је консултовати и остале институције за обуку али, наравно, и предузећа јер би то могла бити места где се усавшавају вештине наставника неопходне за извођење наставе.
- Да би се развио систем стручног усавшавања потребно је најпре утврдити шта недостаје наставницима и ту би велику улогу могли да одиграју екстерни и интерни носиоци промена који су обучени за такву врсту посла, да систематски дођу до података, а затим да се развије систем стручне обуке наставника.
- Тема дискусије била је акредитација програма и дилема учесника да ли је циљ стручног усавшавања добити сате или добити стручну обуку и стручно радити на часу. Те ствари би требало избалансирати, али поновљена је молба да се ови програми стручног усавшавања који су урађени у оквиру Програма акредитују и сертифицију. Посебно је наглашен проблем међународно признатих обука које се овде уопште не узимају у обзир за тих обавезних 100 сати, нити су акредитоване.
- Уочено је да уско стручне обуке недостају у Каталогу који важи ове године, али је једно од решења да се огледне школе анимирају и да понуде своје обуке јер за то сада имају капацитета, и да након што прођу кроз систем акредитације код Завода за унапређивање образовања и васпитања те обуке понуде колегама у другим школама из свог подручја рада.
- Принцип доживотног учења треба у пуном смислу интегрисати у стручно образовање и охрабривати наставнике да се стручно усавшавају, применом неких подстицајних система.
- Истакнуто је уверење да је неопходно унапредити механизме за успостављање подршке Министарства просвете директорима и наставницима огледних школа. Један од начина је да се статус интерних и екстерних носилаца промена регулише како би они одиграли улогу која им је намењена; затим да се унапреде механизми кроз које би се омогућило школама да своје иницијативе и предлоге настале из искуства кроз овај програм и добре праксе упуте министарству просвете и Центру за стручно и уметничко образовање у оквиру Завода за унапређивање образовања и васпитања.
- Као једна од препрека поменут је проблем финансирања – јако је дуг поступак да се школи исплати у новцу оно што је уложила у стручно усавшавање наставника, а то је више однос локалне заједнице и школе. На питање шта би школа могла да уради, а да не добија системску помоћ – школе су мишљења да унутар школа има довољно капацитета да се окрену интерним обукама, обукама на локалном нивоу, да међусобно размењују искуства (у оквиру подручја рада или опште-педагошка и методичка), а тек онда да се иде на виши ниво и на акредитоване програме. Закључено је да школе имају довољно капацитета да су оспособљене за такву врсту саморазвоја.

Стратешка питања у реформи стручног образовања

Током сложене и дуготрајне расправе покренута су најважнија питања о систему и реформи средњег стручног образовања. Закључци дискусије подељени су на стратешка питања, мере и препоруке.

- Сви учесници су се једногласно сложили и потврдили да је стратешки концепт развоја средњег стручног образовања усвојен и дефинисан, да је реформа у току, да је тренутно успорена, да има много препрека и тешкоћа и да огледне школе у овој реформи функционишу "на ивици ножа". Са друге стране много је добрих искуства из праксе и представници и директори школа су истакли да су у већини школа задовољни резултатима.
- Резултати се мере на основу онога што је запошљавање ученика из огледних одељења и на онога што је наставак образовања, као и на основу укупног квалитета наставе. С обзиром на то да се практично 75% ученика из огледа запошљава, сасвим је логичан став да огледи треба да пређу у систем. То значи евалуација, вредновање и све оно што чине механизми да оглед прерасте у систем, али већина учесника сматра да су сазрели услови да огледи прерасту у систем.
- Иако има много примера добре праксе које треба промовисати, скренута је пажња да се у огледним школама осећа замор материјала, пад ентузијазма и мотивисаности што је, између осталог, последица нерешеног статуса носилаца промена и немогућности финансирања, па је неопходно упутити јасну поруку Министарству просвете да се статус

носилаца промена мора дефинисати и јасно разграничити – шта раде носиоци промена, каква је њихова позиција и како Министарство то регулише.

- Већина учесника је рекла да им треба већа подршка, пре свега од Министарства просвете. Школе очекују другачију интеракцију, другачију сарадњу, другачије функционисање Министарства просвете у односу на огледе – од нормативе, регулисања њихове позиције, начина рада, до свих оних аспеката који значе систем. Министарство просвете требало би да промени своју улогу, начин комуникације и укупан однос према огледним школама.
- Током дискусије је истакнуто да Акциони планови морају што пре да се усвоје, јер помажу и подржавају реализацију већ усвојених Стратегија.
- Предлог је да се што пре формирају Савет за стручно образовање и Агенција за стручно образовање.
- Предложено је да се на нивоу Министарства просвете разматра промена регулативе у односу на позиције и функционисање огледних школа, посебно када је реч о финансирању плата и свега осталог.
- Мада није хитна, конкретна мера, али јесте стратешки циљ (дефинисан Стратегијом развоја укупног система образовања) – неопходна је реформа основног образовања како би се ускладило са свим оним што се ради у реформи средњег стручног образовања.
- Као стратешки приоритет наглашена је децентрализација, у функцији регионалног развоја, затим каријерно вођење и саветовање - и то у читавом систему. Закључак је да је каријерно вођење она додирна тачка између послодавца, социјалног партнерства и образовања, јер има много ствари које произлазе из каријерног вођења и у којима каријерно вођење и саветовање може да помогне.
- Социјално партнерство је стратешка област и бављење социјалним партнерством је потенцирано.
- Издвојено је неколико ургентних области у којима треба подржати мере из Акционог плана међу којима је рационализација мреже средњих школа и уписна политика. Око уписне политике је било веома оштрих ставова и захтева да се то што пре реши, јер је праг какав постоји потпуно неодговарајући и мора да се промени, па је то нешто на шта треба одмах утицати. Врло блиско томе је и питање редистрибуције, увођења нових и ширења образовних профила, па је неопходно да се успостави систем, да се то регулише и да се другачије постави.
- Инсистирало се на још неколико важних области – НОК-у и стручном усавршавању наставника, затим на систему квалитета и методологијама мерења квалитета, модернизацији наставних програма. Наглашено је да модернизација наставних програма треба да иде по обрасцу модуларних огледних програма; нови методички приступи, веће укључивање педагога, активна улога школа, сарадња са ресорним министарствима (не само са Министарством просвете, већ и са Министарством пољопривреде, Министарством економије и регионалног развоја, Министарством рада итд.).

Образовање одраслих и Регионални тренинг центри за одрасле

- Истакнуто је да мора да се ради на побољшању и ојачавању менаџмента и организације рада Центара. Један центар мора да има своје особље и своју организацију – особље које ће се бавити анализом потреба тржишта рада, развојем модула и програма обука, организацијом и логистиком при самој реализацији обука, реализацијом обука, праћењем и припремом полазника (пре, током и на крају обуке) и, наравно, евалуацијом читавог рада.
- Осим промена у унутрашњој организацији неопходно је и побољшање односа са Министарством просвете и Министарством економије и регионалног развоја.
- Истакнута је неопходност оријентисаности на клијенте – у смислу јачања социјалног партнерства и припреме и праћења полазника у току и након обуке.
- Неопходно је да постоји правни оквир који све ово треба да упакује и где се укључују нека проблематична, пре свега логистичка и финансијска питања, акредитација и сертификација, институционализација огледног статуса и излагање из огледног статуса.
- Наглашена је потреба професионализације и подршка разликовању самих центара – не само што би центри требало да имају особље које ће само тиме бавити, већ треба да имају и простор да би могли да успоставе свој имиџ, да буду препознатљиви...да одрасли када уђу немају осећај да улазе у школу, него у центар за обуку.
- Покренуто је и питање о покривености Србије обукама за одрасле и могућностима за пружање обука за одрасле – причало се о потреби сарадње Центара са социјалним партнерима, али и о сарадњи са средњим стручним школама. Неопходно је ширити мрежу

сарадње са средњим стручним школама, јер центри сада имају капацитете за све чиме се баве (анализа потреба тржишта рада, развој модула, праћење, реализација, организација, логистика итд.), а средње стручне школе могу да понуде обуке које центри немају у својим подручјима рада, и на тај начин остварила би се већа покривеност. У том смислу су две ствари апострофиране: ширење партнерства и јачање сарадње центара са Националном службом за запошљавање, локалним саветима за запошљавање, Транзиционим центрима, Привредном комором. Да би се све то урадило лакше, неопходна је промоција и информисање и у том смислу је препозната улога НСЗ у смислу упућивања на центре за континуирано образовање, али и потреба да школске управе такође шире информације о томе да центри постоје, чиме се баве и која је њихова улога.

Закључак помоћника министра:

Неколико ствари издвојене су као најважније:

- Наглашена је потреба озбиљног ревидирања огледа и увођења праве модуларизације. Један од закључака је врло важан – потреба да цео колектив прође обуке – што је врло важна ствар, јер ако хоћемо напред на овај начин, не можемо са ограниченим бројем наставника, већ комплетан наставни кадар мора бити упознат са иновацијама, са новом методологијом, новом методиком и новим приступима у учењу, односно приступима у раду са ученицима.
- Производња наставних материјала је такође нешто што је за школе прека потреба. Проблем који Министарство има са стручним образовањем је што издавачима стручно образовање није интересантно: због ограничених тиража, наставни материјали овог садржаја за издаваче нису профитабилни.
- Просветни саветници из свих школских управа би требало да буду упознати са свим активностима у оквиру реформе, јер ако треба да процењују ове програме свакако треба да буду у најмању руку упознати са оним што се дешава и да имају бар мало виши степен познавања онога што процењују.
- Заједнички закључак све четири групе је да **оглед треба да пређе у систем**. Процедура је, међутим, позната свима у превођењу огледа у систем, па у Министарству постоји страх од уласка у то, али ће се, без обзира на све очекиване препреке, већ после ове школске године затражити и ићи у предлог Националном просветном савету за увођење оних огледа за које смо утврдили да могу да иду у систем. Предлози ће бити послати НПС на процену, јер је легално и легитимно право да оно, за шта сматрамо да је добро, практично и уђе у редован образовни систем.
- Потреба за усавршавањем постоји не само када је реч о професорима, већ и стручних сарадника, директора, свих људи који на било који начин имају додир са образовним процесом. Побољшан систем стручног усавршавања је неопходан – управо је недостатак добрих програма понуђених у каталогу акредитованих програма разлог што ми немамо довољно ових обука, али би део обука које су рађене и у првој и у другој фази програма стручног образовања у Србији бити један квалитативни помак напред.
- Саме школе, тј. заједнице школа требало би да имају много већи допринос стручном усавршавању или стручним обукама. Није логично да се саме школе или заједнице школа до сада нису организовале и саме продуковале одређене обуке, макар за одређена подручја рада. Важно је знати да, у случају да евентуално недостаје или изостане помоћ са стране, постоје унутрашњи капацитети школа да изађу на крај са проблемима и стручног усавршавања и настављања рада са овим образовним профилима. То је добро, јер значи да су школе већ добиле квалитет више, да могу полако саме да преузимају део те одговорности и да носе део терета.
- Када је реч о другачијој улози Министарства просвете, око тога се сви слажу, али Закон о основама система образовања и васпитања је, практично, одузео део или већи део надлежности Министарства просвете када је у питању развој образовања. Сектор за средње образовање нема ни једну ингеренцију над развојем средњег образовања у Србији. У том смислу јесте предлог, чак и у писаној форми, да се у сектор за средње па и основно образовање врати сегмент развоја образовања, јер је он сада овим Законом практично

пренет у надлежност и Завода за унапређивање образовања и васпитања, Завода за вредновање образовања и Националног просветног савета – то су три институције које се много више брину о развоју образовања него Министарство просвете. Министарство просвете је Законом практично дерогирано у овој области.

- Проблем мреже школа и уписне политике је увек вага између реалности и политике. Сектор се бави мрежом школа у смислу да се сваке године суочава са истим проблемима и исте проблеме решава на идентичан начин – даје најрационалнију могућу транспозицију свих образовних профила у Србији, али она доживљава ревизију оног тренутка када се на тас који се зове политика стави тег који је нешто тежи.
- НОК је важно питање, које није само питање Министарства просвете. Прича о НОКу је покренута, али се неки други, чак и из Министарства просвете споро укључују у све то, али би ускоро могли да се нађу неопходни партнери, јер има их и на другим странама – и у Министарству економије и регионалног развоја, и у НСЗ и у Привредној комори, и код неких НВО – па је очекивање да ће НОК заостајати много мање него неке друге ствари.
- Модернизација профила је неопходност, и то модернизација по угледу на постојеће огледне профиле, оне који завређују пажњу. Сви огледни профили нису савршени – неки већ доживљавају промене, што је нормално, али је чињеница да без таквог приступа класичним профилима који сада постоје ми нећемо кренути напред.
- Без обзира на све тешкоће које су још увек присутне у раду центара за континуирано образовање одраслих (попут правног оквира, исплате људи који раде и другог), направљен је један заиста велики помак у томе – о чему говоре и бројке. Колеге из Београда, Ниша, Зрењанина, Крагујевца, Бора веома добро знају шта су до сада учинили и колико су учинили да се смањи број незапослених у Србији, а то је и циљ, наравно уз привлачење оних људи који су остали без неког образовања - или га никада нису стекли или су приморани да га мењају.
- Идеја о оснивању три нова центра која предвиђа Акциони план за имплементацију Стратегије за образовање одраслих је за врло озбиљно размишљање - то је сигурно нешто што је потреба као и потреба да се сарадња између центара и средњих стручних школа прошири, или потреба да се центри препознају као институције које се баве одређеном делатношћу, тј. одређеним делом образовања.

Материјал и закључци са конференције биће постављени на сајту ЈИП и Министарства просвете, а све оно о чему смо данас говорили на радним групама остаће као захтев да се за следећу школску годину преведе у један нормалан и редован образовни систем.